Azonosító jel:

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2025. október 13.

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

2025. október 13. 8:00

Időtartam: 240 perc

Pótlapok száma	
Tisztázati	
Piszkozati	

OKTATÁSI HIVATAL

Fontos tudnivalók

Ossza be a 240 percet úgy, hogy minden feladatra legyen elég ideje!

Alaposan olvassa el a feladatokat, kérdéseket, szempontokat!

Bátran fogalmazzon meg önálló véleményt, ahol azt kéri a feladat!

Írásait gondosan szerkessze, helyesírását ellenőrizze a szótárból, ha bizonytalan!
A költői-írói helyesírás átvétele saját szövegében nem hiba, ha az idézet szó szerinti és idézőjellel jelölt. Amennyiben az idézet jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor ügyeljen arra, hogy *A magyar helyesírás szabályai*nak 12. kiadása alapján írja az adott szót!

Ékezethasználata pongyolának minősül, ha az egyezményes ékezetek helyett egyéni jeleket használ. Az egyéni írássajátosságok nem mentesítenek a hosszú és a rövid magánhangzók megkülönböztetésének kötelezettsége alól.

Jegyzeteket, vázlatot készíthet, de ügyeljen, hogy azok elváljanak a kész fogalmazásoktól!

Ha a megoldott feladatokban javítani akar, akkor a javítani kívánt szót / szavakat húzza át, a helyesnek vélt szót / szavakat pedig írja le újra!

Eredményes munkát kívánunk!

Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor
Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd oldja meg a feladatokat!

Kemény Gábor: Stílusirányzatok a Nyugat első korszakában /részlet/

Volt-e egységes stílusa a századforduló magyar irodalmának, beszélhetünk-e vele kapcsolatban korstílusról, ahogyan a klasszicizmus, a romantika stb. stílusáról szoktunk beszélni? A szakmai közfelfogás ezekre a kérdésekre lényegében nemleges választ ad, de elismeri olyan közös stílusbeli sajátosságoknak a meglétét, amelyek alapján ezt a stíluskorszakot elég jól meg tudjuk különböztetni attól, ami előtte volt (Reviczky, Komjáthy stb. stílusától), illetőleg attól, ami utána következett (avantgárd, újnépiesség, második modernség stb.). A korstílus Kelemen Péter meghatározása szerint „a kortudatnak az alkotásokon keresztül való leképeződése". Ebben a tekintetben a századforduló és a századelő korszakának mégiscsak lehetett valamiféle korstílusa, minthogy a megváltozott kortudat, a fin de siècle[1] életérzés különféle változatai elég határozottan kitapinthatók, legalábbis a korszak meghatározó alakjainál, pl. Adynál vagy Krúdynál.

A világirodalmi párhuzamok alapján ennek az időszaknak három fő irányzatát különböztetik meg: a szimbolizmust, az impresszionizmust és a szecessziót. Ezek azonban nem korstílusok, hanem csupán egymással összefonódó stílusfejlődési tendenciák. Ehhez hasonlóan Kenyeres Zoltán is „egymást átfogó mozgalmak"-ról, egymással kölcsönhatásba lépő stilisztikai és esztétikai törekvésekről ad számot a *Nyugat* történetét összegző tanulmányában.

Az nyilvánvaló, hogy – Bóka László kifejezésével élve – „egy új stílus bölcsőjénél" állunk. Ennek az „új stílus"-nak a megjelölésére többféle összefoglaló elnevezés is forgalomba került. Horváth János a stílromantika jegyében tárgyalta, Diószegi András a szecessziót minősítette olyan kategóriának, amely nemcsak a korszak szépirodalmát képes átfogni, hanem képzőművészetét és zenéjét is (Csontváry, Bartók). A szecesszió fogalmának ezzel a kiterjesztésével vitába szállva Komlós Aladár a modern, modernség megjelölés alkalmazását javasolta, amely egyaránt magában foglalja Ady szimbolizmusát, Móricz naturalizmusát, Babits „ideges parnasszizmusát", Kosztolányi festőiségét vagy Szép Ernő „dekadens impresszionizmusát". Nem kétséges, hogy a modernségnek ez a kitágított értelmezése azzal a következménnyel jár, hogy a modern stílus megjelölés heterogén jelenségek gyűjtőfogalmává válik. Erről tanúskodik például az, hogy Jékely Zoltán a *Nyugat*ból áramló „eklektikus modernség"-ről ír.

A modernségnek ezt az első szakaszát Kabdebó Lóránt és Kulcsár Szabó Ernő klasszikus modernségnek nevezi, megkülönböztetésül a modernség második hullámától, amely az 1930-as évek elejétől bontakozik ki, elsősorban Szabó Lőrinc munkásságában. E második vagy másodmodernség mind látásmódjában, mind nyelvhasználatában közel áll ahhoz, amit Szabó Zoltán tárgyias-intellektuális stílusnak nevez, és amelybe Szabó Lőrincen kívül az 1930 utáni József Attila és Illyés Gyula is beletartozik.

A modernség két hulláma között, részben velük párhuzamosan fejlődik ki az avantgárd modernség vonulata. Ennek az irányzatnak a sajátosságait magyar nyelvterületen Bori Imre tárta fel a legnagyobb alapossággal. E stílusfejlődési tendenciák igen nagy mértékben összefonódnak egymással. Jó példa erre a klasszikus modernség és az avantgárd viszonya:

[1] fin de siècle: századvég, szellemi-kulturális mozgalom a 19. és a 20. század fordulóján

Babits lírájának már a tízes évek első felétől vannak expresszionista vonásai, Krúdy prózája a *Mit látott Vak Béla...* idején szürrealizmusba hajlik. Ennélfogva a stílustörténeti hasonlóságok és különbségek feltárása nem nyújthat szilárd támpontokat az irodalomtörténeti periodizáció számára. Újabb irodalomtörténet-írásunk többek között ezért is tartózkodik merev korszakhatárok kijelölésétől. […]

Végeredményben miben különbözik a *Nyugat* folyóirattal kiteljesedő klasszikus modernség stílusa a korábbi és a későbbi stílusoktól? A művészi nyelvhasználat sűrítettebb, mint a mindennapi nyelvhasználat, ennélfogva több információt képes nyújtani. A költői beszéd a szöveg valamennyi szintjét, elemét sajátos jelentéssel ruházza fel. A szépirodalmi szöveg ezáltal komplex jellé válik. E többletjelentéssel való telítődés minden egyes nyelvi szinten végbemegy.

A századforduló után a verselés változatosabbá válik, megszűnik a gépies jambus uralma. A jambus fellazításával és a magyaros (hangsúlyos) versformák előtérbe kerülésével erőteljesen megnő a szimultán ritmusú, magyarosan és időmértékesen egyaránt ütemezhető versek száma. Ebben, mint annyi minden másban, Adyé az úttörés érdeme.

Az újszerű zeneiséget más eszközök is szolgálják, például az alliteráció vagy az addiginál markánsabb rímelés. A szókincs merítési köre és mélysége érezhetően kibővül, kezd megszűnni a „költői” és a „nem költői” szavak közötti hagyományos különbségtétel. Köznapi szavak, a nagyvárosi élet, a modern technika szavai, műveltségszavak, tájnyelvi zamatú szavak, régiességek nyomulnak be a szépirodalmi szövegbe. A városi népnyelv alacsonyabb stílusértékű elemei és a ritkább, jobbára csak szótárból tisztázható jelentésű idegen szavak egyaránt divatossá válnak. A szóhasználatban is tükröződik az a jelenség, hogy a századforduló írói különös érdeklődéssel fordulnak a társművészetek, a képzőművészet és a zene felé.

A színekben és más érzéki benyomásokban való tobzódás a korszak lírai köznyelvének sajátosságává válik. Jól mutatják ezt a kisebb költők, kismesterek alkotásai, amelyek sokszor hívebben tükrözik egy korszak stiláris divatját, mint az igazi nagyok, akik egy kissé mindig kívül és felül állnak korukon. Például Kemény Simon *Reggeli eső* című versének szerkezetét a színnevek, a színnévi jelzők hálózata teremti meg. A vers bővelkedik tapintási érzékletekre utaló szavakban is, és ez kifejezésmódját jellegzetesen impresszionistává teszi. Megtalálhatjuk benne a korszak és a stílusirányzat egyik sajátosságát, a szinesztéziát is.

Az új stílus merészen eredeti szókapcsolatok, különösen jelzős szerkezetek alkotásával aknázza ki a szavak társításában rejlő lehetőségeket. Különösen divatos az oximoron, amely a jelzett szóhoz tartalmilag hozzá nem illő jelzőt kapcsol.

Az alakzatok közül az ismétlés, illetve a halmozás emelkedik ki gyakoriságával. A századelő korszaka több olyan művet mutat fel, amelyben az ismétlődés szövegszervező funkciót tölt be.

Befejezésül a modern költői stílusnak azzal a sajátosságával kellene foglalkoznunk, amelyet Ady szavával „életesség”-nek is nevezhetünk. Az újabb költői nyelv a verselés és a szintaxis fellazításán kívül elsősorban abban különbözik a régebbitől, hogy érzékletes képekben fejezi ki magát, visszatérve az Arany János-i plaszticitáshoz.

Forrás: Kemény Gábor (2009): Stílusirányzatok a *Nyugat* első korszakában. *Magyar Nyelv* **105**. évf.
A feladatlap bázisszövege az eredeti forrásszöveg módosításával (rövidítésével, nyelvtani egyszerűsítésével), de az eredeti szöveg integritásának megtartása mellett jött létre.

1. A romantikát követő művelődéstörténeti korszakot összefoglalóan *modernség*nek nevezi az irodalomtudomány. Töltse ki a táblázatot <u>AZ OLVASOTT SZÖVEG ALAPJÁN</u>!

A *modernség* vizsgált periódusai, szakaszai <u>a szöveg alapján</u>	**A vizsgált periódus jellemző stílusirányzata, stílusirányzatai a szöveg alapján**
klasszikus modernség	– _____ – _____
– _____	**– expresszionizmus** – _____
– _____	– _____

6 pont	

2. Különböző irodalomtörténészek a Nyugat első korszakának stílusirányzatait más-más összefoglaló névvel illették.
Adjon meg két elnevezést a szöveg alapján! A két elnevezés együttesen ér 1 pontot.

– _____

– _____

1 pont	

3. Az alábbiakban olyan műrészleteket olvashat, amelyek kapcsolatba hozhatók a bázisszöveg valamely szövegrészletével. Keresse meg a kapcsolatot, majd idézze a bázisszövegből az ide vonatkozó részt! Az idézet lehet tartalmi és/vagy szó szerinti idézet.

A)

„S ha kiszakad ajkam, akkor is,
e vad, vad március évadán,
izgatva belül az izgatott
fákkal, a harci márciusi
inni való
sós, vérizü széltől részegen,
a felleg alatt,
sodrában a szörnyü malomnak:
ha szétszakad ajkam, akkor is,
ha vérbe lábbad a dallal és

magam sem hallva a nagy Malom
zúgásán át, dalomnak izét
a kínnak izén
tudnám csak érezni, akkor is
– mennyi a vér! –
szakadjon a véres ének!”

A bázisszöveg ide vonatkozó állítása:

_____

1 pont

B)

„A hosszú, hosszú, hosszú éjszakán
ágyamra ül fásultan a magány
és rámtekint és nézdeli magát
és fésüli hosszú, hosszú haját.
[…]
Csak hallgatom álomban, éberen,
hogyan motoz-motoz az éjjelen.
Most újra kezdi. Végtelen haja
oly hosszú, hosszú, mint az éjszaka.”

A bázisszöveg ide vonatkozó állítása:

_____

1 pont

C)

„Az utcát elönti a délutáni aranyos napsugár... És most - mintha 10-15 zenekar kezdene zenélni körös-körül egyszerre különböző távolságokban - fölzendülnek bennem az elmúlt tavaszok emlékei. Fénytelen fátyolos színek, olyan tiszták, hogy szinte világítanak. Mint valami üvegfestmény a nagy, kerek ég ablakán. A képek eltakarják egymást, de átlátszanak egymáson. Mintha a zenekarok mind más és más darabot játszanának, de valamennyi ugyanabban az alaphangnemben.
A c-mollt hallom újra és újra. Nálam ez a tavasz hangneme. Ez foglalja össze és olvasztja egybe a sok különböző zenét. Csak így történhetik, hogy íme a lassú tempójú és gyors ritmusú muzsikák egyaránt egy csodás zenei kaleidoszkópba olvadnak össze. Különös, bolondítóan tökéletes, teljes és szakadatlan zene ez. Mint maga az élet.”

A bázisszöveg ide vonatkozó állítása:

_____

1 pont

D)

„Nagy darab húsok voltak a töltött káposzták közé téve ráadásnak. És Kis János amint a három hatalmas töltelék után egy ilyen darab szívós, fövetlen, rágatlan húsdarabot le akart gyűrni, – egyrémülten állt föl. A szeme kidagadt, szinte kiugrott vastag szemöldökei alól, a nyakán az erek kötél vastagra dagadtak.
Utolsó józan eszével kirohant a házból.
Az eperfához ért, mikor megszabadult a bajtól. A torkán szorult darab, amely már szinte megfojtotta, visszacsúszott a szájába.
Szemébe könnyek gyűltek s állkapcsát olyan keményen vágta össze, hogy éket se lehetett volna közé verni.
Azzal a szenvedély részegségével mondta el magában:
– Dögölj meg, kutya.
Újra lenyelte a húst.
És most is képtelen volt rá. Megakadt az a torkán, s többet nem ment se le, se föl.
Az ember két keze a levegőbe kapott; sovány hosszú teste megfordult s hanyatt vágódott.
Irtózatos vonaglásban vergődött hangtalanul a földön, míg csak végleg el nem csöndesedett.
Senki se vette észre hogy eltűnt, mint azt sem, hogy ott volt, sem azt, hogy élt.”

A bázisszöveg ide vonatkozó állítása:

_____

1 pont	

E)

„A *kék* reggel langyos esőbe mosdott,
És most a *barna* téli fű között
Szénaillat s földszag úszik kövéren,
S az új füvek *zöldje* kiütközött.
[…]
A szemhatár messze-messze kitágult,
A föld *fehér* tüllpárát tereget,
A langy eső mily szép fényesre mosta
A *sárga* napot s *halványkék* eget.”

A bázisszöveg ide vonatkozó állítása:

_____

1 pont	

4. Az „életes” Ady *A duk-duk affér* című cikkében egyik költőtársát „irodalmi írónak” nevezte, ami hatalmas sértésnek számított. Kiről írta ezt Ady? Húzza alá a jó választ!

Juhász Gyula Kosztolányi Dezső Karinthy Frigyes

1 pont	

5. A bázisszöveg több szóképet és alakzatot is megemlít. Nevezze meg az alábbi idézetekben előforduló ALÁHÚZOTT szóképek vagy alakzatok fajtáit!

Idézetek	Az aláhúzott szókép vagy alakzat fajtája, megnevezése
„a gaz <u>lehúz, altat, befed</u>”	
„A gyepre éppen <u>langy sötétség</u> szállott, mint bársony-permeteg”	
„<u>áldott ínség</u>: magyar élet”	
„Bús donna <u>barna balkonon</u> mereng a bíbor alkonyon.”	

4 pont	

6. Néhány művelődéstörténeti korszak, stílusirányzat közelítőleges időintervallumát adja meg a feladat. Töltse ki a táblázatot!

a) Írja be a hiányzó művelődéstörténeti korszakok, stílusirányzatok nevét a 2. oszlopba!
b) Írja be a felsoroltak közül az adott korszak <u>másik</u> jelentős művének <u>sorszámát</u> a 3. oszlopba! 8 jó válasz 4 pont. 7 jó válasz 3 pont. 6–5 jó válasz 2 pont. 4–3 jó válasz 1 pont.

Időintervallum (-tól -ig)	Művelődéstörténeti korszak, stílusirányzat	A korszak két jelentős műve (SORSZÁMOK)
2. század – 14. század		**5. és**
14. század – 16. század		**7. és**
17. század közepe – 18. század		**8. és**
19. század – 19. század közepe/vége		**3. és**

A korszak jelentős művei:

1. *Az estve*
2. *Carmina Burana*
3. *Csongor és Tünde*
4. *Hamlet, dán királyfi*
5. *Ómagyar Mária-siralom*
6. *Az arany ember*
7. *Pannónia dicsérete*
8. *Tartuffe*

4 pont	

7. Húzza alá azokat a neveket, címeket, fogalmakat, amelyek a barokkhoz kapcsolódnak! Választásait egyértelműen jelölje! (6 jó válasz van.)

6–5 jó válasz 2 pont. 4–3 jó válasz 1 pont. Rossz válasz aláhúzása pontlevonással jár.

Szigeti veszedelem	Petrarca	Pázmány Péter
Balassi Bálint	vitairatok	Faust
gesta	humanizmus	Törökországi levelek
ellenreformáció	Athleta Christi	Voltaire

2 pont	

8. Verselemzések egy-egy rövid részletét olvashatja az alábbiakban.

A) A magyar rokokó költészet egyik kiemelkedő alkotása. Kecses eleganciával jeleníti meg az udvarlás helyzetét. A miniatűr költői képek, az aprólékos díszítettséget eredményező jelzők, a hangszimbolika is szerepet játszik a rokokó játékosság megalkotásában.

B) A beszélő lovaghoz illő módon, udvarló szertartással köszönti kedvesét. A meghitt, bensőséges hangnemű megszólítás túlmutat a konvención (megszokáson): a szerelmes férfi bizakodó reménnyel fordul hajdani kedveséhez. A bókoló üdvözlés metaforák halmozásával folytatódik: a szavak a szeretett nő lelki, testi szépségét dicsérik.

C) A vers nyelvében és képi világában a romantikára jellemző végletekig fokozott intenzitás, a távoli dolgokat összekapcsoló ellentétezés jelenik meg. Hangulata zaklatott, az erőteljes indulatok szinte szétfeszítik a formát. A romantikus túlzások a belső szenvedélyt érzékeltetik. A mű középpontjában a lírai én áll, a kedves alakját nem idézi fel a vers.

D) A mű a szerelmet összetett, ellentmondásos érzésnek mutatja: gyönyör és gyötrődés egyszerre. A vers a szecesszió egyik toposzához igazodva a küzdelmes, diszharmonikus szerelmet a halállal társítja.

a) **Válassza ki, hogy az elemzések a következő oldalon megadott versek közül melyikhez tartoznak! Írja az elemző részletek betűjelét a vers melletti szövegdobozba!**

4 pont	

b) **Számozza meg a verseket keletkezésük sorrendjében! A sorszámukat írja a vers melletti felhőbe!** A legrégebben keletkezett vers kapja az egyes sorszámot! Csak a hibátlan megoldás ér 1 pontot.

1 pont	

Szerelmedért
Feldúlnám eszemet
És annak minden gondolatját,
S képzelmim édes tartományát;
Eltépném lelkemet
Szerelmedért.

Szerelmedért
Fa lennék bérc fején,
Felölteném zöld lombozatját,
Eltűrném villám s vész haragját,
S meghalnék minden év telén
Szerelmedért.

Szerelmedért
Lennék bérc-nyomta kő,
Ott égnék földalatti lánggal,
Kihalhatatlan fájdalommal,
És némán szenvedő,
Szerelmedért.

Szerelmedért
Eltépett lelkemet
Istentől újra visszakérném,
Dicsőbb erénnyel ékesítném
S örömmel nyújtanám neked
Szerelmedért!

Útra kelünk. Megyünk az Őszbe,
Vijjogva, sírva, kergetőzve,
Két lankadt szárnyú héja-madár.

Új rablói vannak a Nyárnak,
Csattognak az új héja-szárnyak,
Dúlnak a csókos ütközetek.

Szállunk a Nyárból, űzve szállunk,
Valahol az Őszben megállunk,
Fölborzolt tollal, szerelmesen.

Ez az utolsó nászunk nékünk:
Egymás husába beletépünk
S lehullunk az őszi avaron.

A hatalmas szerelemnek
Megemésztő tüze bánt.
Te lehetsz írja sebemnek,
Gyönyörű kis tulipánt!

Szemeid szép ragyogása
Eleven hajnali tűz,
Ajakid harmatozása
Sok ezer gondot elűz.

Teljesítsd angyali szókkal
Szeretőd amire kért:
Ezer ambrózia csókkal
Fizetek válaszodért.

Ez világ sem kell már nekem
Nálad nélkül, szép szerelmem,
Ki állasz most énmellettem,
Egészséggel, édes lelkem.

Én bús szívem vidámsága,
Lelkem édes kévánsága,
Te vagy minden boldogsága,
Véled isten áldomása.

Én drágalátos palotám,
Jóillatú piros rózsám,
Gyönyerű szép kis violám,
Élj sokáig, szép Júliám!

Feltámada napom fénye,
Szemüldek fekete széne,
Két szemem világos fénye,
Élj, élj életem reménye!

Szerelmedben meggyúlt szívem
Csak tégedet óhajt telkem,
Én szívem, lelkem, szerelmem,
Idvez légy, én fejedelmem!

9. Nevezze meg, hogy a felsorolt állítások mely stílusirányzat jellemzői! Segítségül megadtuk – betűrendben – a stílusirányzatok nevét, melyek közül választhat. Minden rovatba csak egy számot írhat! MINDEN SZÁM KÉTSZER SZEREPEL.

1) impresszionizmus **2) késő modern és posztmodern** **3) klasszicizmus**

4) naturalizmus **5) romantika** **6) szecesszió**

Jellemző jegyek, vonások	A stílusirányzat nevét jelölő szám
kevert irodalmi műfajok / műfajkeveredés	
szövegköztiség / intertextualitás	
minta- és szabálykövetés	
idősíkok egyidejű jelenléte, töredékes, mozaikos, kihagyásos időszerkezetek	
indázó mondatfűzés, a jelzők, határozók füzérszerű szerkezetekben jelennek meg	
egészen valósághű, aprólékos részletekre kiterjedő ábrázolás	
mintakövetés helyett korlátlan művészi szabadság	
szívesen él zenei hatásokkal, hangutánzó szavak használatával, formai és rímelési bravúrokkal, gyakori a nominális stílus	
előszeretettel ábrázolja a társadalom kiszolgáltatottjainak világát, fő témája a nyomor, a szexualitás, a betegség	
hangulati túlfűtöttség; erotika; dekadencia	
a művészet hasznosságát, tanító, erkölcsnemesítő szerepét helyezi előtérbe	
az elfutó pillanatok által kiváltott hangulatok, benyomások rögzítése	

12–10 jó válasz 5 pont. 9–8 jó válasz 4 pont. 7–6 jó válasz 3 pont. 5–4 jó válasz 2 pont. 3 jó válasz 1 pont.

5 pont	

10. Az alábbiakban két avantgárd irányzat kiáltványából, programjából olvashat részleteket. Nevezze meg, hogy melyik szövegrészlet mely irányzathoz kapcsolódik!

a) „A misztikának nevezett módszer segítségével az ember eljuthat egy másik világ közvetlen érzékeléséig, noha ez a másik világ érzékszervei számára hozzáférhetetlen s értelme számára felfoghatatlan: ennek a világnak ismerete közbeeső lépcsőfok az egyéni és a másik fajta tudat között. Közös birtoka ez mindazoknak, akik életük egy adott pillanatában mindenáron túl akartak jutni az embervoltukból fakadó lehetőségek korlátain, s elszánták magukat a halálos útra."

Az avantgárd irányzat neve: _____

1 pont	

b) 1. A veszély szeretetét, az erőre és merészségre való törekvést akarjuk megénekelni.

2. A bátorság, a vakmerőség, a lázadás lesznek költészetünk lényeges elemei.

3. Az irodalom mindmáig a megfontolt mozdulatlanságot, a révületet és az álmot magasztalta. Mi a kihívó mozgást, a lázas álmatlanságot, a futólépést, a halálugrást, a pofont és az ökölcsapást magasztaljuk.

4. Megállapítjuk, hogy a világ nagyszerűsége új szépséggel gazdagodott: a sebesség szépségével.

Az avantgárd irányzat neve: _____

1 pont	

c) Kassák Lajos *A ló meghal a madarak kirepülnek* című versének kezdősorait olvashatja az alábbiakban. A szövegrészlet alapján fogalmazzon meg két olyan állítást, amely <u>általában</u> – nem csak erre a szövegrészletre vonatkozóan – jellemzi az avantgárd irodalmat!

„Az idő nyerített akkor azaz papagájosan kinyitotta a
szárnyait mondom széttárt vörös kapu
szeretőmmel kinek fekete gyémántok voltak befalazva az
arcába s 3 gyereket cepelt a kétségbeesésében
a gyárkémények alatt ültünk
tudtuk holnap a görbe vonalak
ho zsup ho zsup
azt mondta elmész Kasikám és én kiszáradok a
pódiumokon s nádler úr mázolmányaiban
nyilván
nyilván
az úristen megfeledkezik a szépasszonyokról…"

– _____

– _____

2 pont	

11. **A posztmodern irodalmi művek egyik jellemzője az intertextualitás (szövegköziség, szövegek közöttiség), mely a kortárs szerzők nyelvhasználatában stílusteremtő sajátosság. Az alábbiakban néhány szöveget, szövegrészletet olvashat. Nevezze meg, hogy az intertextuális utalások mely magyar költőt idézik meg!**

„Kék Portugálhon, bor hona! Gitár, sikátor, orgona. Napfény zenél, a szél ha fú. Tömjén, spaletta, mélabú.” /Kovács András Ferenc/ **A megidézett költő: _____**	A mosógép a lepedőt lágyan zúgva csak mossa, mossa. Ágnes nem meri kikapcsolni. Áll mellette, nézi zokogva. /Orbán János Dénes/ **A megidézett költő: _____**
„Van már kenyerem, van lakásom, állás – dolgozhatok rogyásig. Van ágyam, párnám, éjjel álmom, cipőm, ha a régi elvásik. Van két cserép virág a polcon, cirógatni az arcom, a vállam, s mikor a boltból hazahordom, bőven májkrém, lekvár a spájzban. Szekrény mélyén utazótáska (rég látta a napot, szegény) telefoncsatlakozó (hátha…) s így nem csüggök senki ígéretén. Nem többet az egykori csillagok, részegje tengernek, a csöndnek. Utam járva nem az vagyok, kire a társak ráköszönnek.” /Szakács Eszter/ **A megidézett költő: _____**	„Harminckét éves múltam el, csatában mégsem hulltam el, sinen se nem. Csak ámulok, hogy jé, nekem félig lefolyt az életem gügye ügye. A volna lettbe billen épp, létösszegeznem illenék emitt. De mit?” /Varró Dániel/ **A megidézett költő: _____**
„Nem tudhatom, mit jelent másnak e táj Hogy egy célponton kívül mást látnak e tán Fenn a gépről nem ismerik, csak a térképről Nem tudhatom, ember embert vajon miért öl A sors rám itt lehelt csókot Ki itt nőtt fel, csak itt lehet boldog Nem futok már, megtörténhet bármi Itt legyek por, ha porrá kell válni Félem az éjszakát, ha Fájdalom száll reá szép hazánkra Támadó szél a bánatom fújja Míg nem ír újra a béke ujja.” /Red Bull Pilvaker/ **A megidézett költő: _____**	„Még nyílnak a völgyben a kerti virágok, még zöldell a nyárfa az ablak előtt, de szíveddel érzed a téli világot, nehezebben veszed már a levegőt. Majd eltűnünk mi is, mint a nyomtatott sajtó, az idő az úr, mi a nyikorgó ajtó. Meleg a testem, még érezni akarlak, ki tudja, holnap föld alá kaparnak. Ha így lenne tényleg, szánnál rám időt? Lennél-e a növényem, ha földem kihűlt? Tavasszal, télen és esőben nyáron, lennél az esernyőm, a meleg kabátom?” /Red Bull Pilvaker/ **A megidézett költő: _____**

„hogy — tán mert verekedtél ama nagyúrral — a gúnyos kegyelet nagyúrrá kopírozott: legyen HŐS a „Holnap hőse” hát” /Parti Nagy Lajos/ **A megidézett költő:** _____	„Visz a vonat: gyorsvonatélet. Átszállóhely: sorsom, a lélek... Átszáll rajtam: elmegy halálnak. Talán ma még meg is találnak. Talán kihűl a mozdony könnye, De mintha hozzád könyörögne... Jól jönne most: bocsánat, pár szó... Mi csattog ott: Kocsárd vagy Szárszó?” /Kovács András Ferenc/ **A megidézett költő:** _____

3 pont	

40 pont	

MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS: EGY MŰ ÉRTELMEZÉSE

Értelmezze Kosztolányi Dezső *A kulcs* című novelláját! Mutassa be a főhős, Takács Pista csalódásélményének okait! Térjen ki a műben előforduló szimbólumok jelentésteremtő szerepére! Bizonyítsa, hogy a novella beavatástörténet[2]!
Megoldása 500–800 szó terjedelmű legyen!

Kosztolányi Dezső: A kulcs

Egy tízéves kisfiú odalépett a kapushoz.
– Hol van kérem az illetékosztály?
– Harmadik emelet, 578.
– Köszönöm szépen – mondta a kisfiú.
Nekivágott a rengeteg épületnek, mely kongó folyosóival, zord, penészes boltozataival úgy terjengett körötte, mint ismeretlen világ. Iramodott a különböző lépcsőkön, hármasával hágva a fokokat. Fölért a harmadik emeletre.
Itt ide-oda bolyongott. Nem találta az 578. ajtót. A számozás 411-ig haladt, aztán elakadt, s hiába járta végig a folyosót többször is, az 578. ajtónak nem volt se híre, se hamva.
Amikor már percekig tévedezett, szembe jött vele egy testes, őszbe csavarodott öregúr, iratokkal hóna alatt.
A kisfiú tisztességtudóan leemelte sipkáját.
– Kezét csókolom, Szász bácsi. Nem tetszik megismerni? Takács Pista vagyok.
– Pista – ámuldozott az öregúr –, jaj, de megnőttél, Pista. Hát te mi járatban vagy itt, Pista?
– Édesapámat keresem.
– No várj – szólt az öregúr. – Majd odavezetlek.
Az öregúr megindult lassan, súlyos elefántlépteivel. A fiúcska hajadonfőtt követte, s oldalról rásandított, kíváncsian. Szász bácsi gondokba merülve ballagott. Többé egy árva szót se szólt.
Ő is a 411. ajtóig ment, de ott benyitott, áthaladt egy irodán, ahol álló-íróasztalnál hivatalnokok körmöltek, fölrántott egy ajtót, lefelé botorkált három rozoga falépcsőn, egy fából eszkábált, homályos, villannyal világított átjáróra ért, mely a törzsépületet az új épületszárnnyal ragasztotta össze, s ezen a hosszú, poros, döngő átjárón bandukolt sokáig, mintha a világ végére igyekeznék, majd miután fölmászott három rozoga falépcsőn, kijutott egy szűkebb, de tisztább és világosabb folyosóra. Ennek végén egy ajtóra mutatott, mely szemöldökfáján három számot viselt: 576., 577., 578.
– Itt van – mondta. – Szervusz.
Pista megvárta, míg eltűnik szeme elől szótlan, de készséges kalauza, aki elefántlépteivel visszafelé gurult azon a végeérhetetlennek tetsző úton, melyet az imént együtt tettek meg.
Aztán szemügyre vette magát egy nyitott ablak üvegén. Nyálazta tenyerét, simította vele szőke haját. Harisnyája lógott, nem takarta el a rövid nadrág, ezért harisnyáját fölfelé húzogatta, nadrágját lefelé. Harisnyája egy helyütt foltos is volt, egy helyütt lyukas. Cipője pedig poros. Ezt zsebkendőjével törülgette.
Még nem járt itt. A hivatalról sokat hallott. Apja mindig ezt hajtogatta: „a hivatal, a hivatal, a hivatal”. Anyja is: „szegény apád a hivatalban, a hivatalból, a hivatalért”. A Hivatal úgy vette körül, mint holmi rejtélyes, mindenütt jelenlevő, ünnepélyes, szigorú, fényes és megközelíthetetlen valóság. De eddig nem látta. Semmiféle ürügyön nem juthatott ide, mert

[2] Beavatástörténet: olyan elbeszélés, amelyben a szereplő valamely fontos tudás, tapasztalás birtokába jut. A beavatás élménye hatással lehet a műfajra és a mű szerkezetére: a főhős kiszakad a megszokott környezetből, határvidéken tartózkodik, segítő kísérheti, tapasztalatokat, tudást szerez, beavatottként visszatér.

apja minden próbálkozása elől kitért, nem szerette, ha ott zaklatják, azon a véleményen volt, hogy „nem gyermeknek való", és „ami nem gyermeknek való, az nem gyermeknek való". Vele különben se lehetett tréfázni.

Izgatottan nyitott be az 576., 577. és 578. ajtón.

Egy teremben ember ember hátán szorongott, várakozók nyája, s hátul a farács mögött hivatalnokok görnyedeztek, bezárva, mint a rabok. Pista nyújtogatta a nyakát. Jobbra egy kisebb szoba volt, melynek ajtaját nyitva hagyták. Ide lépett be.

– Takács István urat keresem – fordult egy fiatalemberhez, aki tízóraizott.

– Balra – utasította a fiatalember, s anélkül, hogy rátekintene, beleharapott kolbászába.

Pista a terem tömegén átfurakodva, a bal szobába tartott, mely pontról pontra hasonlított az előbbihez.

Itt egy nagy íróasztalt látott. Annál se apja ült, hanem egy nyakig kopasz úr. De már megismerte apja szőke-deres haját, izmos tarkóját. Háttal ült neki, egy falhoz támaszkodott kis íróasztalnál, a sarokban.

Lábujjhegyen közeledett feléje. Az íróasztalnál nem tudott tovább jutni a könyvek fölpolcozott halmától. Mélyen meghajolt. Apja nem vette észre. Zavarában köhögött.

– Kezedet csókolom, édesapa.

– Mit akarsz? – kérdezte Takács.

– Anya küldött.

– Miért?

– A kulcsért.

– Miféle kulcsért?

– A kamrakulcsért. Azt hiszi, magaddal hoztad, tévedésből.

– Mindig zavartok – fakadt ki Takács, és fölkelt.

Turkált a zsebeiben. Az asztalra csapott egy cigarettatárcát, egy papírba csomagolt vajas zsömlét, egy szemüvegtokot, egy jegyzőkönyvet meg egy zsebkendőt.

– Nincs – állapította meg dühösen –, nincs. Keressétek otthon.

Pista lesütötte szemét. Az íróasztalt nézte, a kis, nyomorék, hektikás íróasztalt. Nagyobbnak képzelte. Legalább akkorának, mint a másikat, amelyiknél a kopasz írt.

Takács egymás után forgatta ki zsebeit is, s közben, hogy haragját hűtse, pirongatta fiát.

– Aztán hogy jössz ide, tisztességes emberek közé? Csupa piszok vagy. Meg se mosdottál. A cipőd, a harisnyád. Mint egy csavargó. Nem szégyelled magad?

– Ez a fiad? – kérdezte a kopasz.

– Az – dörmögött Takács. – Haszontalan. Mindig kódorog. A labdán jár az esze, nem a könyvön.

– De most szünidő van – jegyezte meg a kopasz. – Vagy tán megbukott?

– Majdnem – sóhajtott Takács.

Ekkor a nadrágzsebéből a padlóra hullt a kamrakulcs.

– Ott van – szólt Takács.

Pista a kulcs után ugrott, fölemelte, s indult.

Künn azonban, a teremben, egyszerre többen kiáltották:

– Takács, Takács.

Olyan izgalom támadt, mintha tűz ütött volna ki. Sokan megjelentek az ajtóban is, s a csoportban végre feltűnt az izgalom okozója és magja: egy fürge, incifinci úr.

Takács, aki éppen visszadugdosta kifordított zsebeit, a földig bókolt.

– Parancsoljon, méltóságos uram.

A kis ideges emberke átnyújtott neki egy papírlapot, melyre kék irónnal néhány szám volt írva.

– Takács – rendelkezett –, gyorsan hozza át nekem ezeket az iktatóból.

– Azonnal, méltóságos uram – olvadozott Takács.

Máris rohant úgy, ahogy volt, kalap nélkül.

A szobában csönd volt. Az a csoport, mely a főnököt idáig kísérte, mint testőrsége, szétoszlott. Mindenki buzgón dolgozott.

A főnök le-föl sétált csikorgó gomboscipőjében. Várta vissza Takácsot, az okmányokat az iktatóból. Unalmában egy képet nézegetett a falon. Fölvett egy könyvet az állványról, kinyitotta, nagy zajjal visszadobta. Érzett, hogy itt ő a házigazda, az úr.

Pista, aki a főnök érkezésekor a zűrzavarban nem tudott kijutni az ajtón, itt rekedt. Egy darabig az íróasztal mellé lapult, majd letelepedett az ott púposodó könyvhalomra, s harangozott lábaival.

Figyelte a főnököt.

Ez az apró emberke egy furcsa madárhoz hasonlított. Mozgékony orrán erősen villogott a csíptető. Kis feje volt, középütt elválasztott, gyér ezüsthajjal. Kezeit összedörzsölte, s ekkor száraz, idegesítő, érdes hang hallatszott, mint amikor üvegpapírral sikálnak valamit.

Egyszerre megállt a kopasz íróasztala előtt, s ezt kérdezte:

– Ki itt ez a gyerek?

– Takács kartárs fia – felelte a kopasz.

A főnök hallgatott. Tovább folytatta sétáját. Amikor Pista elé ért, megszólította:

– Hogy hívnak?

– Takács Istvánnak – felelte csengő hangon és bátran Pista, aki már talpra ugrott, s feszesen kihúzta magát.

– Hányadikba jársz?

– Második gimnáziumba.

– Milyen a bizonyítvány?

– Nem valami fényes.

– Hogyhogy?

– Van egy elégséges is.

– Miből?

– Latinból.

– És a többi?

– Jeles. De van egy jó is. Számtanból.

– Mi akarsz lenni?

– Még nem tudom – mondta Pista szünet után, vállát vonogatva, szemérmesen.

– No mégis?

– Repülő – vallotta be Pista, halkan.

– Repülő? – kérdezte a főnök hangosan és csodálkozva. Miért éppen repülő?

Pista válaszolni készült erre a nagy és nehéz kérdésre, amikor lélekszakadva jött vissza apja. Fakó homloka verejtékezett. Néhány, zsineggel összekötött ívet nyújtott át a főnöknek:

– Méltóztassék parancsolni.

– Köszönöm – szólt a főnök, de nem rá tekintett, hanem erre a lelkes, piros arcú kisfiúra. – Elbeszélgettünk a fiával – újságolta Takácsnak, mosolyogva. – Kedves, értelmes fiúcska. Úgy látszik, jó tanuló is.

– Igen, méltóságos uram – lelkendezett Takács –, iparkodó, szorgalmas gyermek – és fiára pillantott. – Most siess haza, fiacskám, édesanyád vár – és átölelte, megcsókolta.

– Szervusz, Pistukám.

Pista fülig vörösödött, meghajolt mindenki előtt, de előbb édesapja előtt, s már ment visszafelé a hosszú úton, az új épületszárnyon, a homályos átjárón, a zegzugos folyosókon, a kanyargó lépcsőkön. „Pistukám" – tűnődött. Miért hívott így? Otthon sohasem nevez így. Aztán arra gondolt, hogy az íróasztala a falnál áll, egész hátul, a sarokban, s olyan kicsike, de azért nagy, nagyobb, mint a főnök, legalább egy fejjel nagyobb.

Ezek a gondolatok összekuszálódtak. Arca és füle égett. Szorongatta izzadt kezében a kulcsot. Boldog volt, zavart, nyugtalan és riadt. Amint ment, ment azon a döngő átjárón, a sóhajok hídján, ajtókat nyitogatva és csukogatva, eltévedt. Egy negyedórába telt, míg kiért a széles fölépcsőre, s megpillantotta a főkaput a tűző, nyári napfényben, s a kapus aranypaszományos sapkáját.

A kapus megállította.

– Mi az, kisfiú, te sírsz? Ki bántott téged? – vallatta.

– Senki – szipogta, és az utcára szaladt.

A sarkon megtörölte könnyektől csorgó arcát. Aztán szaladt-szaladt, a kulccsal a kezében, hazáig.

(1932)

Kosztolányi Dezső: A kulcs. In: *Hét kövér esztendő*. Szépirodalmi Könyviadó, Budapest. 1981. 296–302.

	Elérhető pontszám	Elért pontszám
Tartalom	25	
Szövegszerkezet	5	
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	10	
Összesen	40	

REFLEKTÁLÓ SZÖVEG ALKOTÁSA

A film mint populáris szórakoztatás úgy szocializálódott, hogy egyre jobban kezdett hasonlítani az irodalomhoz. Az 1910-es évek elején egyre-másra készültek […] esetenként három-öt órás filmek, amelyek nagyrészt a XIX. századi realista regényirodalom megfilmesítései voltak. […] Irodalom és mozgókép százéves együttélésének, szerteágazó kapcsolatrendszerének egyik és egyben legismertebb aspektusa az irodalmi művek megfilmesítésének kérdése.
A megfilmesítés fogalmát azonban sohasem sikerült világosan körülhatárolni, mert az állandóan változott a filmtörténet során […] Megkülönböztették […] az olyan adaptációt, amely öntörvényű, eredeti filmalkotást céloz meg (Huszárik Zoltán: *Szindbád* /Krúdy) az olyan megfilmesítéstől, amely az eredeti irodalmi mű „hűséges" újrafogalmazására vállalkozik (Ranódi László: *Pacsirta*/Kosztolányi). (Györffy Miklós[3])

„A könyv jobb volt!", „Kihagyták a legjobb részt…", „Nem is szőke, kék szemű volt a főhős az eredetiben…" – ilyen és ehhez hasonló, túlnyomórészt negatív megjegyzések jellemzik azokat a pillanatokat, amikor az ember kedvenc irodalmi olvasmányának aktuális filmadaptációjáról lép ki a filmszínházból. Ha figyelmesen szemléljük e jelenséget, feltűnhet legalább két alapvető probléma. Az egyik az, hogy általában elfelejtjük, hogy az adott adaptáció tulajdonképpen egy másik, esetleg hasonszőrű olvasótárs fantáziájának megjelenítése. Ha úgy tetszik, az, amit végül a moziban adaptáció címén látok, az nem más, mint egy másik olvasónak az enyémtől nyilvánvalóan különböző olvasata. (Dragon Zoltán[4])

Az új művészeti ág, a film tehát egyszerre írott és rögzítetten hangzó szöveg, rögzített kép és rögzített zene. A film egyszerre adja nézőinek, hallgatóinak (olvasóinak) az irodalmi mű „konzerv-élményét" és a színház, a koncert időbeliségét, egyszerre adja a mozgókép esetlegességét és a rögzített kép állandóságát. A hangosfilm nézőjének és a hangosfilmnek a viszonya tehát könnyen hasonlítható az irodalmi mű olvasójának és az irodalmi műnek a viszonyához. Az irodalmi mű rögzített szöveg, ami közvetlen viszonyba lép egy bizonyos olvasóval, a hangosfilm is rögzített kép, hang, ami épp ezért – a mai technikai adottságok mellett – már nemcsak közösségben, hanem egyedül, otthon is fogyasztható. A filmnézés és az olvasás tehát – mivel mindkettő intim, magányos tevékenységgé vált – manapság egyre közelebb kerül egymáshoz. […] Az irodalom manapság nem domináns művészeti ág. Ezt a szerepet ma a film tölti be. (Nényei Pál[5])

„Mozi és irodalom: az ilyen egymás mellé állítás többnyire vitás kapcsolatokból, fölösleges versengésből, hamis függőségből származik. Minden művészi alkotás abban a dimenzióban él, amelyben fogant, amelyik a kifejezési formája; eredeti nyelvéből áttenni, áttelepíteni másikba, egyenlő a megtagadásával, megsemmisítésével. Amikor a film irodalmi szöveghez nyúl, az eredmény legjobb esetben is csupán illusztratív átültetés, mely az eredeti művel egyszerűen »anyakönyvi« egyezéseket mutat: a mese, a helyzetek, a szereplők hasonlóak, meg egy csomó más hivatkozási alap, kiindulópont..." (Federico Fellini[6])

[3] Györffy Miklós: *A Liliomfitól az Utolsó kéziratig. Makk Károly és a magyar irodalom.* Metropolis, 1999. ősz. 74.)
[4] Dragon Zoltán: Filmadaptáció. Az irodalom és a film végtelen kapcsolata. https://filmtett.ro/cikk/filmadaptacio-az-irodalom-es-a-film-vegtelen-dialogusa
[5] Nényei Pál: *Irodalomtanítás és a film*. http://www.magyar-muveszet.hu/upload/userfiles/2/publications/202102/pdf/MM2019_4belivek_13_nenyei_pal.pdf
[6] Az olasz filmrendezőt, Federico Fellinit (1920-1993) Korcsog Balázs Idézi: *A/O Adoptációk – film és irodalom egymásra hatása*. https://ojs.bibl.u-szeged.hu/index.php/iskolakultura/article/view/19448/19238

Fejtse ki véleményét a fenti szövegekre reflektálva és saját irodalom- és filmélményeire támaszkodva: Ön szerint a filmművészek miért dolgoztak/dolgoznak fel irodalmi alkotásokat! Kifejtő esszéjében térjen ki a következő kérdésekre is: Segíti-e a film az irodalmi alkotások népszerűsítését? Helyettesítheti-e az irodalmi alkotást „hűségesen” feldolgozó film-adaptáció az irodalmi mű elolvasását? Véleményét támassza alá legalább három, irodalmi művet feldolgozott filmmel!

Megoldása 250–450 szó terjedelmű legyen!

	Elérhető pontszám	Elért pontszám
Tartalom	5	
Problémaérzékenység	5	
Gondolatmenet	5	
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	5	
Összesen	**20**	

Helyesírás	Hibapontok száma a teljes dolgozatban	
	Vizsgapontok	

			pontszám	
			maximális	elért
I. Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor			**40**	
II. Szövegalkotási feladatok	Műértelmező szöveg	Tartalom	25	
		Szövegszerkezet	5	
		Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	10	
		Összesen	**40**	
	Reflektáló szöveg	Tartalom	5	
		Problémaérzékenység	5	
		Gondolatmenet	5	
		Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	5	
		Összesen	**20**	
Helyesírás			**-8**	
Íráskép			**-2**	
Az írásbeli vizsgarész pontszáma			**100**	

dátum

javító tanár

		pontszáma **egész számra** kerekítve	
		elért	programba beírt
I. Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor			
II. Szövegalkotási feladatok	Műértelmező szöveg		
	Reflektáló szöveg		
Helyesírás			
Íráskép			

dátum

dátum

javító tanár

jegyző